

FUGLEFANGST I UPERNAVIK OG PÅ FÆRØERNE

Af Anders Holm Joensen

Søfuglejagt har fra gammel tid været drevet i Grønland, og endnu idag spiller den en stor rolle i de fleste distrikter. Langs den sydlige del af Grønlands vestkyst drives jagten først og fremmest om vinteren, da mængder af søfugle fra nordligere dele af Grønland og fra Canada opholder sig i de åbne farvande. Langs de nordligere dele af vestkysten er farvandene en stor del af året helt lukket af is, og jagten på søfuglene foregår i disse egne fortrinsvis om sommeren og om efteråret.

Den betydeligste jagt i sommertiden foregår i Upernavik distrikt. Jagten omfatter en række arter men den vigtigste er den kortnæbbede lomvie (almindeligvis betegnet alken), som her yngler i større mængder end noget andet sted i Grønland. På den ornithologiske ekspedition til Upernavik i sommeren 1965 besøgte vi alle distriktets lomviefjelde, og der blev foretaget optælling af bestandene. Den største koloni findes på øen Agparssuit ca. 35 km syd for Kraulshavn, og det er formodentlig den største koloni i hele verden. Vi optalte omkring én million fugle, hvoraf hovedparten var koncentreret i én ca. 2 kilometer lang og 250 meter høj koloni på vestsiden af øen. Også andre steder i distriktet findes store lomviefjelde, således ved Sandersons Hope 10 km syd for Upernavik by, og i Sorte Hul midtvejs mellem Upernavik by og Prøven. I størrelse kan disse kolonier dog slet ikke måle sig med Agparssuit.

Jagten på lomvier i Upernavik distrikt har tidligere taget sigte på distriktets eget forbrug. For få år siden oprettedes imidlertid et fryseri, og man opfordrede fangerne til at indhandle fugle med salg i sydligere dele af Vestgrønland for øje. Dette initiativ er udmærket, man giver fangerne øgede indtjeningsmuligheder, og man søger at afhjælpe manglen på vildtkød i andre egne. Der er ingen tvivl om, at jagt-udbyttet i Upernavik kan øges meget, uden at bestandene af lomvier bliver skadet. Forudsætningen herfor er imidlertid, at bestandene udnyttes fornuftigt, og da der er tale om jagt i fuglenes yngletid, må man i særlig grad være på vagt.

Man kender utallige eksempler på, at søfuglekolonier er blevet ødelagt, fordi man har taget for mange fugle eller, hviket oftest har været årsagen, fordi man har benyttet forkerte jagtmetoder. Ikke altid har man indset, at yngelens trivsel er forudsætningen for at bestandene kan klare sig, og at man også fremover kan udnytte

disse. Ro på selve ynglepladserne har derfor en afgørende betydning. Ofte er det gået således, at man i nogle år har høstet stort udbytte af kolonierne, hvorefter fuglene forsvandt fra ynglepladsen. En af de almindeligste årsager til ødelæggelsen af fuglekolonier har været anvendelsen af skydevåben på selve fjeldene, den uro, som jagten har skabt, har ødelagt meget.

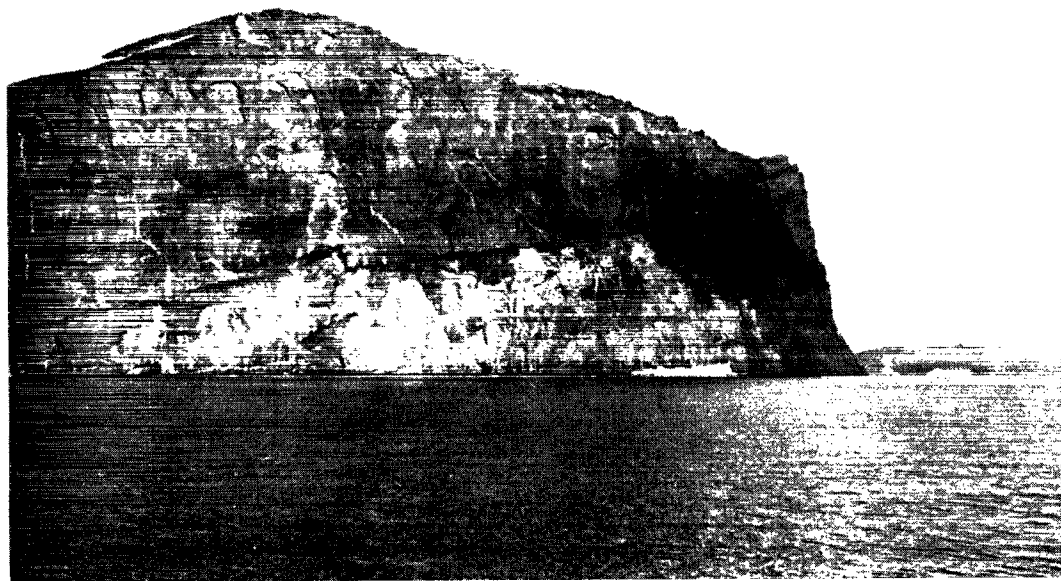
Når man nu står for at intensivere jagten på lomvier i Upernavik, må man gøre sig klart, at fejlgreb kan medføre koloniernes ødelæggelse. De lovlige jagtmetoder vil kunne give meget stort udbytte, men man må for enhver pris undgå skydning og anden unødigt uro på fjeldene. Det er forbudt at skyde nær lomviefjeldene i Grønland, men der sker desværre lovovertrædelser, hvilket vi ved flere lejligheder var vidne til under vore rejser i Upernavik distrikt i 1965.

I denne forbindelse vil det være naturligt at se på forholdene på Færøerne. Her har man drevet fuglefangsten med meget stort udbytte igennem århundreder, og man har fra meget tidlig tid været klar over, at fangsten skulle drives fornuftigt. Nok skulle man udnytte fjeldenes rigdomme, men disse skulle samtidig bevares, således at også eftertiden kunne drage nytte af dem. Ved flere lejligheder, f. eks. når fåreavlen slog fejl og forbindelserne til omverdenen var afbrudt, var fuglefangsten afgørende for befolkningens eksistens. Og i hverdagen var fuglene en kærkommen afveksling i den daglige, ofte ensformige kost.

Forståelsen for fuglefangstens store betydning var årsag til, at der på Færøerne opstod regler for fangstens udøvelse, først uskrevne vedtægter, siden nedfældede i form af love. På denne måde sikrede man en god fordeling af udbyttet, og man undgik de skadelige fangstmetoder.

Resultatet af disse love var da også, at Færøerne i dag rummer de samme store bestande af søfugle som tidligere. Mens mægtige kolonier er blevet ødelagt andre steder i det nordatlantiske område og idag står tomme for fugle, rummer de færøske kyster stadig et meget rigt fugleliv, som den dag i dag udgør grundlaget for intensiv fangst.

Fuglefangsten på Færøerne har dog ikke den samme store betydning som tidligere. Efter at naturalieøkonomien er blevet afløst af pengeøkonomien, er man ikke i samme grad afhængig af fuglene. Den vigtigste årsag til, at fangsten ikke drives så intensiv mere, må dog søges i den ændring, der er sket i befolkningens struktur. Før århundredskiftet var landbrug især fåreavl det vigtigste erhverv, og ved siden heraf var fuglefangst og kystfiskeri et vigtigt supplement. I dag er de fleste mænd beskæftiget ved fiskeri fjernt fra Færøerne, og mens hovedparten af befolkningen tidligere boede i mindre bygder fordelt på alle øerne, er befolkningen nu koncentreret i større

*Agparssuit i Upernavik distrikt
rummer verdens største koloni af kortnæbbede lomvier.*

Foto: A. H. J

bygder og byer. Kun få mænd er hjemme i de mindre bygder om sommeren, og der er ikke mandskab nok til at drive fuglefangsten så intensivt som førhen.

Tidligere drev man fangst på en lang række af Færøernes ynglefugle. Man samlede således æg af vadefugle og havterne, og man indsamlede tejestens og storkjovens unger. Dette er imidlertid forbudt i idag, bl. a. fordi nogle af disse arter gik tilbage i antal. Idag er det kun få arter, som fanges i større mængder, nemlig lunden, lomvien, mallebukken, skrâpen og sulen, og jeg skal i det følgende redegøre for fangsten af disse fugle.

Lunden er langt den talrigeste af de færøske ynglefugle. Den ruger i de græsklædte skrânter nær havet, hvor fuglene i de øverste jordlag graver dybe redegange. Der findes kolonier på alle øerne, og visse steder, f. eks. på Mykines og Viðoy rummer de store „lundelande“ formodentlig millioner af fugle.

Tidligere samlede man lundens æg, og man fangede de voksne fugle på reden. Desuden blev fuglene jaget med skydevåben på havet. Lunden er imidlertid meget ømfindelig overfor forstyrrelser, og da disse fangstformer skadede bestanden, blev

de forbudt. Nu fanges lunderne udelukkende ved flejning. Flejstangen er en ca. 4 meter lang stang forsynet med en stor ketsjer. Fangeren sætter sig ved kysten, hvor mange fugle flyver forbi, og med raske kast med flejstangen kan han fange de for-biflyvende lunder. En dygtig fanger kan undertiden fange 300–400 fugle på én dag, og man har oplevet én mands dagfangst på henved 1000 fugle.

Fangerne kender nøje lundens liv, og de ved, at voksne lunder, som er på vej til reden med fisk i næbbet, ikke bør dræbes. Det er ungfuglene, som fanges ved flejningen. Lunden yngler først i en alder af 4–5 år, men allerede når den er 2 år gammel, opsøger den ynglepladsen og begynder at grave sin redegang. Fra midten af juni ser man disse ungfugle i kolonierne, og i den følgende tid foregår lundefangsten.

På Mykines fangede man omkring århundredskiftet ca. 70.000 lunder årligt. Befolkningen var dengang omkring 150. Idag fanges næppe mere end 25.000 på denne ø. På Viðoy skal man visse år have fanget henved 100.000 lunder.

I 1939 anslog man den samlede årlige fangst på Færøerne til ca. 200.000 lunder.

Lomvien yngler på de stejle kystfjelde, og på Færøerne findes flere kolonier med hundrede tusinder af fugle. *Lomvien* er den næstvigtigste fangstfugl på øerne. Tidligere benyttedes mange forskellige metoder. På de stejle fjelde samlede man æg og voksne fugle. På de lave kystklipper fangede man de unge, endnu ikke yngledygtige fugle, og man drev jagt med skydevåben på havet. På visse øer samles der stadig tusinder af lomvieæg hvert år, men fangst af voksne fugle på selve fjeldene foregår sjældent mere. I dette århundrede har man indført en ny metode, nemlig fangst af voksne fugle på havet foran kolonierne. På havet udlægger man nogle store træplader, hvorpå der er fæstnet en mængde nylonlykker. Når havet er en smule uroligt, sætter lomvierne sig på pladerne, og snart hænger deres ben fast i løkkerne. Fangeren sejler fra plade til plade og indsamler fuglene. Ved denne fangstmetode kan man få et meget stort udbytte, ofte flere hundrede fugle pr. dag, og man tager på denne måde fugle fra alle dele af kolonien; man undgår, at de lettest tilgængelige fjeldhylder bliver tømt for fugle, hvilket undertiden skete, da fangsten foregik i kolonierne.

Mens skydning af lunder er forbudt i hele sommerhalvåret, er det tilladt at skyde lomvier på havet, og efterhånden drives denne jagt af mange, især af befolkningen i de større byer. Det skal her nævnes, at det overalt på Færøerne er forbudt at skyde indenfor en afstand af 2 sømil fra fuglefjeldene, ligesom enhver form for unødvendig støj er forbudt. Disse forbud respekteres på Færøerne – man er klar over, at ro på ynglepladserne er en forudsætning for, at der kan drives jagt og fangst.

I 1939 anslog man den årlige fangst af lomvier til 140.000 fugle, og heri var ikke medregnet de mange tusinde fugle, som bliver skudt på havet.

I de store lundelände på Færøerne kan jorden være helt undermineret af fuglenes rede gange. I Grønland yngler lunden spredt og fåtalligt.

Foto: A. H. J.

Ligesom Upernaviks fuglefjelde, står de færøske fuglefjelde tomme for fugle om vinteren. Fangst og jagt kan hovedsageligt kun drives om sommeren. Én fugleart, nemlig *malle mukken*, holder dog til ved de færøske fjelde næsten hele året, og det er den eneste art, som fanges om vinteren. For 150 år siden forekom malle mukken kun i de nordligste egne af Atlanterhavet, bl. a. ved Grønlands og Spitsbergens kyster.

De rugende fugle sidder tæt sammen på klippehylderne.

Foto: A. H. J.

I begyndelsen af 1800-tallet begyndte den imidlertid at brede sig mod syd, og denne spredning har fortsat lige op til vore dage. Nu yngler den flere steder i Norge, et enkelt sted på Bretagne i Frankrig, og på Island, Færøerne og i Storbritannien tæller bestandene hundrede tusinder af fugle. De første mallebukker yngede på Færøerne imellem 1816 og 1835, og de bredte sig hurtigt til alle øerne. Idag findes der næppe ét kystfjeld på øerne, som ikke rummer ynglende mallebukker, og flere steder yngler titusinder af fugle sammen i store kolonier. Mallebukkerne yngler på de stejle fjelde, men højere til vejrs end lomvierne, som regel på de bredere og vegetationsklædte hylder.

Mallebukkerne fanges med flejstang om vinteren. I 1939 regnede man med en årlig vinterfangst på omkring 30.000 fugle. Desuden fanger man de store unger om sensommeren. En tid lang hærgede en sygdom på Færøerne, og da det viste sig at være den såkaldte papegøjesyge, og at mallebukungerne overførte smitten til mennesker, blev fangsten af ungerne forbudt. Idag har man midler til at bekæmpe sygdommen, og fangsten er atter tilladt.

*Malleukken med sin ene unge,
som på Færøerne fanges i store mængder.*

Foto: A. H. J.

I august måned forlades malleukungerne af deres forældre. Ungerne er da meget fede, men endnu ude af stand til at flyve. De svæver ned til havet, hvor de kan ligge i tusindevis under de store ynglefjelde. Fangerne opsøger disse steder, og ved at sejle mod strømmen kan man i løbet af kort tid opsamle mængder af malleukunger.

Skråpen yngler på de fleste af øerne, men kun få steder findes der kolonier med tusinder af par. Ligesom lunderne graver disse fugle redegangen ud i det øverste jordlag, men til forskel fra de fleste andre færøske fugle er skråperne kun aktive på land om natten. Når ungerne om sensommeren er store og fede, kravler de ofte ved nattetid ud i den yderste del af redegangen, hvor de øver deres vinger. Her opsøger fangerne dem, idet man med lys kan lokke fuglene så langt frem, at de kan tages med hænderne.

De fede skråpeunger er en meget stor delikatesse, og prisen for hver fugl er højere end for andre søfugle på Færøerne. Der fanges på alle øerne kun nogle få tusinde hvert år.

Den rugende sule.

Foto: A. H. J.

Sulen er den største af de færøske ynglefugle. Den yngler kun ét sted, nemlig på Mykines Hólmur, som er den vestligste af øerne. Her har man fra gammel tid drevet fangst af suler. Tidligere fangede man både de voksne fugle og ungerne, men idag fanger man kun de store, fede unger om sensommeren. Sulerne yngler dels på to fritstående klipper vest for holmen, dels på en bred klippehylde langs nordsiden af holmen. En nat om sensommeren begiver mændene fra bygden sig ud til holmens nordside, hvor man med tov klatrer ned til hylden. Her dræber man de store unger i rederne, kaster dem ud over hyldens kant til folk, som befinder sig i både på havet nedenunder. Man kan forestille sig, hvor farlig denne fangst på den glatte klippehylde ved natetid må være. Udbyttet af fangsten varierer fra år til år, ikke sjældent har man kunnet indsamle henved tusinde suleunger.

I forrige århundrede blev *sulen* efterstræbt på næsten alle dens ynglepladser i Nordatlanten, og i løbet af få årtier blev den samlede bestand decimeret fra ca. 170.000 par til mindre end 50.000 par. Siden fredede man de fleste steder sulerne, og bestanden har atter været i fremgang. I dag tæller den mindst 100.000 par. Kun

to eller tre steder drives fangsten stadig, bl. a. Mykines Hólmur, hvor arten også har været i god fremgang i dette århundrede.

Man må beundre færingerne, fordi de igennem århundreder så intensivt har udnyttet fuglefjeldenes rigdomme, uden at bestandene blev ødelagt. Forklaringen må først og fremmest søges i færingernes forståelse for at værne om fuglene, hvilket er kommet til udtryk i forbud mod skadelige jagtformer samt regulering af udbyttet. Et andet forhold har imidlertid været afgørende for denne regulering. De færøske søfugle lever udenfor yngletiden på de åbne have fjernt fra øerne, hvor der overhovedet ikke drives jagt. De store bestande bliver altså kun udnyttet i yngleområdet.

I Grønland er forholdene anderledes. Her drives jagten på søfuglene ikke blot i yngleområdet, men også i fuglenes vinterkvarterer. Upernaviks lomviebestande bliver således udnyttet hele året, og det er klart, at de ikke kan tåle den samme fangst i yngleområdet som de færøske fugle.

Selv om forholdene således er noget forskellige på Færøerne og i Grønland, er der ingen tvivl om, at man i Grønland kan drage nytte af de erfaringer indenfor fuglefangst, som man igennem århundreder har høstet på Færøerne.